

KUNGL. VETENSKAPS-
OCH VITTERHETS-SAMHÄLLET
I GÖTEBORG

MINNESTECKNINGAR

över avlidna ledamöter

2011

Särtryck ur

ÅRSBOK 2012

GÖTEBORG 2012

Redaktör:
Birger Karlsson

ISSN 0436-113X
Rundqvists Boktryckeri, Göteborg 2012

INNEHÅLL

Minnesteckningar över avlidna ledamöter 2011	129
Ove Lindh (1932–2011). Av <i>Nils O. Wentz</i>	131
Hans Wilhelmsson (1929–2011). Av <i>Sven Olving</i> och <i>Jan Weiland</i>	135
Björn Linn (1933–2011). Av <i>Catharina Dyrssen</i>	139
Sven Benson (1919–2011). Av <i>Bo Ralph</i>	143
Aimo Seppänen (1929–2011). Av <i>Karin Aijmer</i>	147
Gunnar Gustafson (1945–2011). Av <i>Bo Edlund</i>	151
Nils G. Kock (1924–2011). Av <i>Tore Scherstén</i> och <i>Leif Hultén</i> . .	155
David Dyrssen (1922–2011). Av <i>Jan Rydberg</i> och <i>Daniel Jagner</i>	159

MINNESTECKNINGAR

över avlidna ledamöter

2011

Ove Lindh

1923-2011

F.d. hovrättspresidenten Ove Lindh avled den 10 februari 2011. Han valdes in i Kungl. Samhället år 1990.

Ove Lindh var född den 1 november 1932. Han föddes i Gävle men kom att växa upp i Uddevalla, där fadern år 1937 hade utnämnts till distriktslantmätare. Efter studentexamen och en längre militärtjänstgöring, också den i Uddevalla, läste han juridik i Stockholm och avlade redan i början av år 1956 sin juris kandidatexamen. Betygen var mycket vackra.

Efter examen satt han ting vid Flundre, Väne och Bjärke domsagas häradsrätt i Trollhättan. Att sitta ting var på den tiden det normala insteget i den juridiska arbetsvärlden. Man tjänstgjorde i regel under två och halvt år som notarie i en underdomstol på landet. I dag heter motsvarigheten notariemeritering och är numera inte lika vanlig som för 50 år sedan. Efter tingssittningen sökte Ove Lindh sig till domarbanan genom att börja sin domarutbildning i Hovrätten för Västra Sverige i Göteborg. Hans domarkarriär kröntes med att han 22 år senare utnämndes till president i samma hovrätt.

Hovrätterna spelade för Ove Lindhs generation mycket av rollen som en juridikens högskola. De var, kan man säga, en sorts generalstab på rättslivets område. Från hovrätterna rekryterades de allra flesta av landets domare. Men även höga poster inom förvaltningen och näringslivet besattes i betydande omfattning med jurister som skaffat sig meriter i hovrätt. En annan viktig roll, som hovrätterna har spelat och fortfarande spelar, är att ur sina led förse lagstiftningsapparaten med juridisk expertis. Sverige har en långvarig tradition av att unga talangfulla hovrättsjurister med framåtanda tjänstgör i lagstiftningsarbetet i Riksdagens utskott, på Regeringskansliets lagstiftningsavdelningar eller som utredningssekreterare i statliga kommittéer.

Ove Lindh blev tidigt tagen i anspråk inom lagstiftningsapparaten. Redan år 1966 anställdes han som föredragande i riksdagsutskott, och

han kom sedan i stort sett att arbeta i cirka tolv år inom Riksdagens utskottsorganisation. År 1969 utsågs han till posten som ledande tjänsteman i det juridiskt prestigefyllda Första lagutskottet. Sedan utskottsorganisationen vid årsskiftet 1970/71 undergått en genomgripande reformering och Första lagutskottet omvandlats till Justitiekommittén, utsågs Ove Lindh till det nya utskottets ledande befattningshavare, nu med titeln kanslichef.

På hösten 1979 utsågs han till statssekreterare i Justitiedepartementet. Det var i samband med att ledamoten av Justitiekommittén, moderaten Håkan Winberg, blev justitieminister. Uppenbarligen var det så att Ove Lindh hade tillvunnit sig Håkan Winbergs stora förtroende och uppskattning och att Håkan Winberg, när han nu hade blivit minister, ville ha Ove Lindh som sin närmaste man. I regel har en statssekreterare samma politiska partitillhörighet som sin departementschef. Ove Lindh angav emellertid inte någon partitillhörighet utan redovisade sig som opolitisk. Han behöll därmed det signum han hade haft när han arbetade i Riksdagen. Traditionen var där att tjänstemännen skulle framstå som partipolitiskt neutrala och därför aldrig ange någon partipolitisk färg.

I slutet av år 1981 utnämndes Ove Lindh, då 49 år gammal, till president i Hovrätten för Västra Sverige, ett ämbete som han kvarstod i till sin pensionering 18 år senare. Som domstolschef sysslade han långt ifrån bara med administrationen av hovrätten. Han deltog även aktivt i rättskipningen, som sig bör alltid i ordföranderollen. Med sin juridiska skicklighet, sin överblick över det juridiska fältet och sin framstående formuleringsförmåga svarade han verkligen upp mot förväntningarna att chefen ska vara den främste också i den professionella yrkesrollen.

För ungefär 20 år sedan hade hovrättens ursprungliga byggnad vid Näckrosdammen blivit alltför trång. Att överge det gamla, vackra hovrättshuset och att hitta en ny, värdig domstolsbyggnad innebar många känsliga ställningstaganden. Ove Lindh lyckades emellertid med konststycket att till allas belåtenhet finna det absolut rätta huset, det s.k. Broströmia-huset vid Packhusplatsen, som efter en genomgripande ombyggnad togs i besittning av hovrätten år 1994.

Vid sidan av sitt arbete i domstolsväsendet och i lagstiftningsapparaten hade Ove Lindh åtskilliga uppdrag med anknytning till juridiken, verksamheter som han ägnade sig åt också långt efter pensioneringen. Sålunda ledde hans intresse för kriminalpolitiska frågor till att han under

25 år var ledamot av Kriminalvårdsnämnden, från år 1990 som vice ordförande och från år 2000 till år 2005 som ordförande. Ett annat uppdrag, som han innehade under många år, var ledamotskapet i Statsrådsarvodsnämnden. Det är den nämnd som bl.a. har till uppgift att fastställa lönen för statsministern och övriga statsråd. Ove Lindh var vid sitt frånfälle nyligen förordnad för en ny mandatperiod i nämnden.

Många av Ove Lindhs uppdrag hängde samman med hans utpräglade idrottsintresse. Trots att han redan tidigt i sitt vuxna liv drabbades av en ledgångsreumatism som i mycket hindrade honom från aktiv idrottsutövning, behöll han livet igenom sitt starka intresse för idrott i nästan alla dess former. Det var därför naturligt att han genom åren betroddes med flera tunga uppdrag inom idrottsrörelsen. Hans specialintresse var tennis, och han hade under flera år olika uppdrag inom Svenska tennisförbundet. Bl.a. var han under 1980- och 1990-talen internationell tennisdomare och hade dömt i matcher med dåtida stjärnor som Björn Borg och John McEnroe. Vidare var han ledamot av Riksidrottsnämnden i mer än 25 år, varav åren 1989–1994 som vice ordförande och åren 1995–2005 som ordförande.

Ove Lindhs stora juridiska kapacitet kom också till uttryck i hans bidrag till den juridiska litteraturen. Framför allt är han känd för att vara en av medförfattarna till det centrala standardverket Rättspraxis i litteraturen.

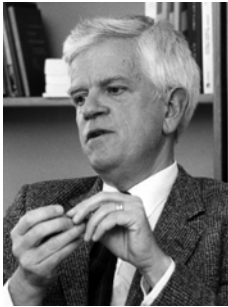
Ett utmärkande drag hos Ove Lindh var hans stora intresse för språkfrågor. Omsorgen om språkets vård och ans är en viktig beståndsdel i juridisk verksamhet, och inom domstolsvärlden vill man gärna se språkvården som något av domstolsjuristernas paradgren. Ove Lindh lade ned åtskillig kraft på att leva upp till denna ambition. Justitiekottet var sålunda under hans tid som kanslichef uppmärksammat för att genomgående leverera synnerligen välskrivna utlåtanden. Bl.a. genom att leda kurser ägnade han också mycken möda åt att lära nya generationer av domare konsten att behandla svenska språket på ett enkelt, adekvat, effektivt och samtidigt korrekt sätt.

Ove Lindh infriade i sin livsgärning i hög grad de förväntningar hans förnämliga juris kandidatexamen var ägnad att inge. Hans bana i det offentliga tjänst avspeglar i mycket en framgångsrik svensk domarkarriär under det gångna halvsekle, präglad som den var av redbarhet, intelligens, omfattande kunskaper och omtanke om sina medmänniskor. Den

traditionella svenska ämbetsmannavärlden när den är som bäst hade en framstående företrädare i honom.

Ove Lindh var en tilltalande och imponerande människa. Han var inte bara trivsamt och allmänt omtyckt med sitt lättsamma och skojfriska sätt utan också en oegennyttig och omtänksam person, som agerade utan sidoblickar på vem saken gällde. Hans kämpaglöd var enastående. Trots att han av allt att döma i hög grad måste ha känt av sin reumatism och mycket annan kroppslig sjuklighet, som han drabbades av, förmedlade han praktiskt taget aldrig sina plågor till omgivningen eller lät dem lägga sordin på stämningen.

Nils O. Wentz

Hans Wilhelmsson

1929–2011

Professor Hans Wilhelmsson, i sitt ämne en internationellt väl känd forskare på Chalmers, har avlidit i en ålder av 81 år. Hans närmaste är hustrun Julie samt sonen Fredrik och dottern Anna med familjer. Han var ledamot i Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället sedan 1983.

Karl Hans Björner Wilhelmsson föddes i Göteborg 1929. Han blev civilingenjör i elektroteknik vid Chalmers 1952. Som avgångsårets kurs-etta tilldelade högskolan honom John Ericsson-medaljen. Han disputerade för teknologie doktorsgraden 1959 och utnämndes till docent i elektronfysik samma år. Från 1952 var Wilhelmsson i olika positioner under tolv år forskare och lärare vid Chalmers elektronikinstitution och dess rymdobservatorium i Onsala. Dessa var grundade och då ledda av professor Olof Rydbeck. Under doktorandtiden var Wilhelmsson några perioder vid Lunds universitet och Niels Bohr Institut i Köpenhamn för studier i atomfysik. En tids vistelse som postdoc vid Princeton University Plasma Physics Laboratory hos professor Edward Frieman förde Wilhelmsson in i plasmafysiken som sedan blev hans vetenskapliga huvudinriktning. Med plasma förstås i fysiken en högjoniserad gas som vid extremt höga temperaturer – över 100 miljoner grader – kan bli den fundamentala beståndsdel i en framtida strålningsfri kärnkraftsteknik (fusion).

Under några år från 1964 var Wilhelmsson först forskningschef på FOA och sedan biträdande professor vid Uppsala universitet men 1971 återvände han till Chalmers, nu som professor i elektromagnetisk fältteori. Ämnet ingår centralt i kunskapsunderlaget för en del av fysiken och den elektriska och elektroniska tekniken. Här skapade han en produktiv forsknings- och utbildningsmiljö med plasmafysikalisk inriktning och med intensiva vetenskapliga samarbetsrelationer till ett tjugotal institutioner i olika delar av världen. I detta område är Chalmers även i dag internationellt väl känd. Wilhelmsson var personligen efter- sökt som gästprofessor och vistades halvårs- eller månadsvis vid en rad

universitet i tre världsdelar. Han var en tid dekanus för den elektro- och datortekniska sektionen vid Chalmers och var ledamot i flera forskningsstyrande organ på nationell och internationell nivå. I Sverige var han ledamot i tre vetenskapsakademier – KVA, IVA och KVVS. I KVA hade han bl.a. uppdrag som kommittéledamot för utseende av Nobelpristagare i fysik. Wilhelmsson blev emeritus 1994 men var därefter oavbrutet aktiv som forskare in i det sista. Bostadsorten blev nu Bordeaux i Frankrike där han var engagerad vid CESTA, en forskningsinstitution inriktad bl.a. mot laserfusion. Femtio år efter disputationen, 2009, promoverades Wilhelmsson till jubeldoktor vid Chalmers. För att hylla honom hade en internationell plasmafysikalisk konferens samtidigt förlagts till Göteborg.

Wilhelmssons verksamhet var från början mest inriktad på grundläggande plasmafysik. Han hade dock samtidigt ett starkt intresse för tillämpningar inte minst som handledare för doktorander i industri och vid FOA. Den plasmateoretiskt inriktade verksamheten som Wilhelmsson byggde upp vid sin institution motiverades till stor del av fusionsproblemet. Både tröghetsfusion och magnetisk fusion berördes. Den senare principen var grunden för det gemensamma europeiska fusionsexperimentet JET utanför Oxford i vars exekutiva styrkommitté inom EURATOM Wilhelmsson var ledamot. Teorin för vågväxelverkan i plasma involverar matematiskt ytterst komplicerade icke-linjära system av ekvationer. Wilhelmsson var en av pionjärerna i detta område som med fusionen som drivkraft nu har blivit ett återkommande ämne för konferenser. En gren av Wilhelmssons teoribildning har sträckt sig in i andra områden – exempelvis universums expansion (Hubbles lag).

Det bestående intrycket av Hans Wilhelmsson som forskare är att han var en dynamisk person med hög intellektuell kapacitet. Som lärare var han starkt inspirerande. Han hade en förmåga att reducera komplicerade ekvationer tills bara de allra mest fundamentala egenskaperna kvarstod varigenom fysiken blev klarlagd. Han var öppen för nya utvecklingstrender med vilja att inkorporera ny fysik i sin begreppsvärld och i den forskning och undervisning han bedrev. Han var också en initiativtagare och sammanhållande ledare för konferenser när det fanns framsteg att rapportera. Exempel på detta är Nobelsymposiet i Aspenäs 1976 och International Conference on Plasma Physics (ICPP) med ca 500 deltagare i Göteborg 1982.

Till sin högskolas ledning kom Wilhelmsson aldrig med några klagomål.

mål utan snarare med rapporter om vetenskapliga problem som han själv eller någon medarbetare just hade löst. I ett samtal med honom dröjde det aldrig någon längre stund innan han entusiastiskt kom in på något av det senaste i vetenskapen.

Hans Wilhelmssons passion var forskning. Över 200 artiklar i vetenskapliga tidskrifter och några böcker kommer från hans penna. Som lärare hade han en entusiasmerande påverkan på sina elever och som kollega var han en stor tillgång i diskussioner om pågående forskning. Som person utstrålade han energi, intensitet och väfnasthet. Hans intresse för människor kom inte minst fram i hans kontakter med studenterna. Han hade mångsidiga intressen, en av dessa man lätt kunde dela med honom var att uppleva konst. Hans Wilhelmsson kommer att saknas av många men också att minnas med glädje och värme för den han var.

Sven Olving och Jan Weiland

Björn Linn

1933–2011

Björn Linn, professor emeritus i Arkitekturens teori och historia, avled efter en tids sjukdom den 28 mars 2011 i en ålder av 77 år. Han var ledamot av Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhällets Vitterhetsavdelning sedan 1989. Närmast sörjande är hustrun Gudrun samt sönerna Erik

och Gunnar med familjer.

Björn Linn föddes i Stockholm 1933 och fick sin arkitektutbildning på KTH, med studier för bland andra Eskil Sundahl, Sven Silow, Erik Lundberg och Nils Ahrbom. Efter examen 1956 var han en kortare tid anställd som praktiserande arkitekt på Tengboms arkitektkontor och under perioden 1958-61 inom Slottsarkitektkontoret vid Stockholms slott. Men han drogs tidigt till forskningen. 1959 assisterade han Ahrbom på KTH och tjänstgjorde även vid dennes privata arkitektkontor. Licentiatavhandlingen, Osvald Almqvist. En arkitekt och hans arbete, färdig 1961, behandlade en av industriarkitekturens frontpersoner i det framväxande moderna Sverige. Redan här letade sig Björn Linn bortom den traditionella stilhistorien till en bredare förståelse av arkitektens samhällsgärning.

Med en anställning 1961–69 vid Kungl. Byggnadsstyrelsens kulturhistoriska byrå fördjupades kunskaperna om byggnaders kulturarv och historiska byggtekniker. Från 1966 var Björn Linn byråns ställföreträdande chef och ansvarig för utredningsverksamheten. Han projekterade även restaureringen av Gustav Adolfskyrkan i Stockholm 1967–68.

Björn Linn fortsatte forskarstudierna för professor Hans Fog inom Statens institut för byggnadsforskning, SIB, och disputerade på KTH 1974 med avhandlingen Storgårdkvarteret. Ett bebyggelsemönsters bakgrund och karaktär. Året därpå blev han docent i Arkitektur vid KTH och med fortsatt anställning vid SIB 1974–83 vidareutvecklade han avhandlingens tema i projektet Bebyggelsemönster i industrisamhället. Under det europeiska naturvårdsåret 1970 gav han också ut

Miljöplanering - på papperet eller på jorden?, om samband mellan miljöproblem och planeringsmetoder.

1972–73 var Björn Linn ordförande för Svenska Arkitekters Riksförbund, SAR, och 1970–74 ledamot av Europarådets kommittéer för byggnadsvård, vilket ledde till en aktivare svensk medverkan inom byggnadsvårdsområdet, och på uppdrag av Riksantikvarieämbetet skrev han boken *Husen vi äger - en tillgång att vårda* (1978). Nu accentuerades också hans intresse för kunskapsbildning inom byggområdet, inte minst arkitekters kunskap, vilket senare blev ett huvudspår för honom i forskningen. Hösten 1980 vikarierade han på professuren i Projekteringsmetodik vid KTH, och 1983 efterträdde han Elias Cornell som professor i Arkitekturens teori och historia vid Chalmers, en tjänst som Björn Linn hade fram till sin pensionering 1998.

Björn Linn blev ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien samt hedersledamot i Akademien för de fria konsterna 1983. 1991 tilldelades han J Gust Richerts pris för framstående insatser inom Arkitekturens teori och historia.

I sin arkitekturhistoriska gärning drevs Björn Linn av ett starkt teknik- och samhällsintresse, lust till design och nyfiken debatt- och skrivarglädje. Frågorna om arkitektens yrkeskunnande och tänkesätt stod ständigt i centrum men den omfattande publikationslistan speglar också stor ämnesmässig spännvidd. Han skrev också 286 artiklar i Nationalencyklopedin och om svensk arkitektur i flera utländska encyklopedier. Från breda samhällsanalyser i artiklar som ”Arkitekterna och den historiska kunskapen” (1985) eller ”Funktionalismen i folkhemmet. Om modernismen och dess svenska historia” (1996), var steget inte långt till studier av bostäder och bostadspolitik, i ”Bostaden som produkt och nytighet” (1978) och ”Svensk arkitekturpolitik under 150 år” (1998).

Arkitektbiografier och professionshistoria hörde naturligt till en arkitekturhistorikers arbetsuppgifter. Björn Linn skrev om förgrundsgestalter som Ivar Tengbom, Gunnar Asplund, Gunnar Wetterling och Georg A Nilsson, med deras samhällsgärning i fokus. Stadsbyggande och samhällsplanering ingick också i intressesfären: ”Von der ’intensiven’ zur ’extensiven’ Stadtform und zurück” (1979), ”Bebyggelsemönstret som analysmodell” (1991), ”The Unobserved Revolution or Architecture With a Difference” (2005).

Industriarkitekturen behandlades i flera arbeten, till exempel ”Svensk

järnvägsarkitektur” (1986), ”Brobyggnaders estetik” (1988) och ”Resandets miljöer” (1995). Björn Linn hade även ett stort intresse för tidig industriell formgivning och ett passionerat förhållande till äldre bildesign och lok. Förutom artiklar som ”Att ge tingen form” (2002) skrev han livfullt om ”Bilen som skön konst” (1988), ”Tendern. Ett bihang till lokomotivhistorien” (2009) och – verksam in i det sista – ”Svenska ånglok som satt spår” (2011). Det märks att Björn Linn var skolad som arkitekt. Arkitektur- och designperspektivet fanns ständigt med i beskrivningarna, i glädjen över hur en konstruktiv lösning också hade en elegant linje eller i analysen av en tågagn som komprimerad, mobil arkitektur. Den yrkesmässiga blicken var alltid aktiv i förståelsen av byggteknik och materialbehandling, i tolkningen av hur arkitekturen formas eller i restaurerings- och bevarandeproblematik.

Så småningom landade den breda nyfikenheten i det som skulle bli tyngdpunkten i hans forskargärning – ett utforskande av arkitektur som kunskap med dess specifika kunskapsbildning som så kallad making discipline, arkitekters kompetens och relationen mellan yrkespraktik, arkitektutbildning, arkitekturforskning, historia, arkitekturkritik, arkitekturpolitik: ”Den handfasta kunskapen” (1993), ”Arkitekturen” (2001, 2002), ”Att öppna historien” (2008) eller ”Arkitekturteorins olidliga lätthet” (2009). Boken Arkitektur som kunskap, från 1998 – det år han pensionerades – betraktade han själv som sitt ”arkitekturtestamente”.

Björn Linn hade fått sin skolning under funktionalismens första mönadsperiod, genom några av dess ledande arkitekter, då starka byggnads- och planeringsinstitutioner drev moderniseringen framåt och den nya tidens miljöer formades i stark expansion av infrastruktur, varuflöden, persontrafik och utbildningssatsningar, genom nära växelspel mellan industri och offentlig sektor. Med sin lyhördhet för kombinationer och sammanhang såg Björn Linn funktionalismen inte bara som estetiskt uttryck utan även som en civilisationsprocess av framväxande synsätt och arbetsmetoder som angrep samhällsproblemen från grunden. Han kritiserade all förenkling i termer av ”nydanande brytningstider”, deterministiska synsätt eller övertro på klassificering. I stället iakttog han faktiska förhållanden och sökte sammanhang och kontinuitet i förändringar. Till exempel underströk han hur funktionalismen hade rötter i 1700-talets precisa instrumentbyggen och vetenskapliga rationalitet med krafttillskott av 1800-talets framväxande teknik och samhällliga ingenjörss-

konst. Och han upptäckte släktskap mellan miljonprogrammets stora bostadsprojekt och småhusbyggandet som delar av samma produktions-tänkande. Han växlade obehindrat mellan teknikhistoriska och idéhistoriska perspektiv och strävade efter att ge sammanhängande berättelser av komplexa situationer och stora förändringsskedan i arkitekturutvecklingen. Ofta kombinerades detta med infallsrika närläsningar av form, tillverkningsätt och tankeriktningar i tiden. Han såg arkitekturen som systemrelaterad och syntetiserande kunskap, där det historiska var levande och läsbart i existerande byggnader och stadsmönster.

Man kan se Björn Linn som en del av modernismens historieskrivning, som söker de stora linjerna. Men samtidigt var han designern som fann glädjen i vackra detaljer. I de historiska och tekniska skildringarna finns alltid det estetiska övervägandet i tolkningen av byggnaders specifikt arkitektoniska egenskaper som rum, volymer, balans och kontraster, konstruktion och materialhantering. Han såg hur forrådet av städer växte fram som en viktig arkitektuppgift, med samspel mellan byggnad och stadsmönster och med närhet mellan teknik- och stadsbyggnadshistoria. Han betonade att arkitekter inte utgör någon isolerad profession utan tar del i samhällsbyggandet tillsammans med både konstnärer, ingenjörer och industrimän. Men han underströk också hur arbetsmetoderna och problemställningarna för arkitekter har skiftat och utvecklats och hur deras inflytande i byggprocesser förändrats. Det är ett perspektiv på arkitekturtyrket som i högsta grad är relevant idag när professionsöver-skridande samverkan åter aktualiseras kring arkitektur och teknik, stadsbyggande och social miljö eller urbana landskap och städers utveckling.

Catharina Dyrssen

Sven Benson

1919–2011

Professor emeritus Sven Benson avled den 9 maj 2011. Han invaldes 1978 i Kungl. Samhällets 7:e klass.

När humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet sent på vårterminen 1984 hade hållit läsårets sista sammanträde avtackades de professorer som under året hade lämnat sin tjänst. Bland dessa var Sven Benson. Dekanen spekulerade i vad de hade blivit om de inte hade gått den akademiska vägen.

Benson, trodde han, hade blivit militär. Vad han inte visste var att det finns ett mycket stiligt foto på en ung Sven Benson i uniform och till häst, som med all önskvärd tydlighet visar att han hade blivit en prydnad för krigsmakten.

Han hade faktiskt gedigen erfarenhet av militärlivet. Rekrytutbildning genomgick han i Uppsala 1937 och var inkallad först för utbildning till underofficer, senare till reservofficer och därefter för beredskapstjänstgöring under stora delar av åren 1939–1944, men Benson har själv deklarerat att han såg på sitt engagemang inom försvaret som plikt, inte som nöje.

Sven Benson var i sin ungdom en utmärkt simmare och fäktare på elitnivå. Han var skånsk juniormästare på sabel, svensk akademisk mästare individuellt och i lag på värja, skånsk lagmästare på värja. Han tyckte om att berätta om sin tid i LUGI:s fäktningslag. LUGI står som bekant för Lunds universitets gymnastik- och idrottsförening.

Han var född i Sölvesborg. Efter skolgång där och studier på gymnasiet i Kristianstad var det dags för universitetet i Lund, dit han kom som 18-åring och skrevs in i Kristianstads nation. Att det blev nordiska språk var mer en tillfällighet. Inget tydde på det när han två gånger om, samma dag, avvisades av den excentriske lundaprofessorn Emil Olson, under omständigheter om vilka Sven kunde berätta fantastiska skrönor som inte kan återges här.

Åren efter beredskapen var även de skickelsedigra, nu på det privata

planet. 1948 gifte sig Sven Benson med Alice, född Olsson. 1951 var han mogen att lägga fram sin doktorsavhandling. Den har titeln Studier över adjektivsuffixet -ot i svenskan. Det rör sig alltså om den avledningsändelse som möter i äldre versioner av ord som brokig, krokig, tokig, som en gång lytt brokot, krokot, tokot.

Skulle jag sörja, då wore jag tokot,
fast än thet ginge mig aldrig så slätt.
Lyckan min kan fulla synas gå krokot —
wackta på tiden, hon lär full gå rätt!
All werlden älskar ju, hwad som är brokot.
Mången mått liwa, som ej äter skrätt.

Så sjunger som bekant 1600-talsskalden Lasse Lucidor.

Det som slår en när man läser Bensons avhandling med ett nutida perspektiv är hur mångsidig och självständig den är. Adjektiv med den angivna ändelsen var vanliga i äldre svenska, men den har senare ersatts av ändelsen -ig. Benson kartlägger noggrant förekomsten i äldre svenska, i nyare tidens skriftspråk, i svenska dialekter och gör jämförelser med danska och norska dialekter.

Sina tyngsta vetenskapliga meriter skaffade sig Sven Benson på det dialektologiska verksamhetsfältet. Han var knuten till Landsmålsarkivet, senare omdöpt till Dialekt- och ortnamnsarkivet, i Lund från 1947, från 1957 som dess chef, tills han tillträdde professuren i nordiska språk vid Göteborgs universitet i början av år 1974. Redan under sin tid i LUGI, som ledare för dess fäktsektion, revisor och senare ordförande i föreningen, hade han visat stora administrativa och juridiska talanger. Han beklädde under åren många olika förtroendeuppdrag. Överallt gjorde han sig känd för att ha god hand med formella ting. Lagspråk förblev en av hans specialiteter.

Sven Benson var praktiskt lagd, och han tyckte om att umgås med folk. Han har gjort en ovärderlig insats för dialektologin när han under årtal genomförde oräkneliga inspelningar med dialekttalande i olika delar av södra Sverige. Dessa inspelningar gick inte till som nu, med lätt och smidig apparatur, som med några handgrepp ger högkvalitativa resultat. Sven har förgyllt åtskilliga postseminarier med dråpliga berättelser om eviga sittningar i allmogens kök, för att få ihop tillräckligt med användbart material. Från inspelningsapparaturen inomhus var ledningar dragna till en specialtillverkad och särskilt utrustad bil av samma typ

som militärens gamla radioterrängbilar. I dessa rullande laboratorier präglades gamla stenkakor på plats. Dialektologerna var själva även tekniker och chaufförer. Mycket av det som då inspelades är fortfarande den enda källan till kunskap om dialekten i fråga.

Själv sammanställde Benson verket Blekingska dialektstudier, vars första del publicerades 1956, medan den andra fick vänta till 1981. Det är slående — finner man när man med dagens perspektiv åter stiftar bekantskap med denna studie — hur informationsrik den är och vilken detaljkännedom den omvittnar.

Ett annat vackert resultat av Bensons dialektarbete är Südschwedischer Sprachatlas 1–4 (1965–1970). I detta verk redovisas utförligt hur olika varianter av en språklig form fördelar sig över det sydsvenska området. Kartbilderna kan naturligtvis tolkas av var och en för sina syften, men författaren ger också syntetiserande resonemang kring varje fenomen, små pärlor i sitt slag.

Man får nog säga att Sven Benson hade en aning otur när han kom till Göteborg för att tillträda professuren i nordiska språk. Han var då en av de verkligt ledande auktoriteterna på svensk och nordisk dialektologi, han var väl insatt i nordisk språkhistoria, och han kände den strukturalistiska språkvetenskapen, särskilt i dess danska tappning, utan och innan.

Vid Göteborgsinstitutionen hade utvecklingen alltmer uttalat gått i riktning mot forskning kring den samtida svenskan. Det språkhistoriska och det textfilologiska arbetet betraktades fortfarande som en central del av ämnet, men det blev allt färre som ägnade det sina krafter. Dialektologi och namnforskning hade hamnat i en vågdal. Den form av strukturalism som Benson kände så väl till var inte heller riktigt gångbar längre. Hans djupa förtrogenhet med den danska nordistiken avsatte som enda spår i trycket ett senkommet festskriftsbidrag, lysande i sitt slag men naturligtvis med förhållandevis ringa omfång och med begränsad vetenskaplig tyngd. Det var synd, för Sven Benson var en brygga mellan dansk och svensk språkvetenskap som det knappast finns någon motsvarighet till.

Till detta kommer att rekryteringen till forskarutbildningen var svag. Sven Benson tog konsekvenserna av situationen och satsade sin mesta kraft på mellannivån, det som han alltid framhärdat med att kalla 3-betygsseminariet. Alla med egna erfarenheter av saken vet att det är tungt

att vända institutioner på nedgång. Benson gjorde naturligtvis rätt när han arbetade för framtiden, men han själv fick inte full lön för mödan. Flera som nu innehar ledande befattningar på institutionen hörde till dem som fångades upp vid Bensons s.k. "3-betygsseminarium", och vi är många nu verksamma som bör minnas hans självupppoffrande slit med tacksamhet.

Här har redan flera gånger hänvisats till Sven Bensons danska kontakter. Dessa gick långt tillbaka. Christian IV:s Orden i Köpenhamn erbjöd vintern 1942–1943 Kristianstads nation i Lund att sända en stipendiat till Köpenhamn. Mitt under brinnande krig sökte och fick Sven Benson således en möjlighet att tillbringa tre månader i Köpenhamn. Där fick han goda vänner bland lärarna och de andra studenterna, varav många senare blivit framstående språkforskare. Han fick också tillfälle att se de berömda danska lingvisterna i aktion. Med flera av dem upprätthöll Benson livslång kontakt.

I KVVS invaldes Sven Benson år 1978 i Vetenskapsavd. 7 klass. I dess skriftserie har han givit ut *Danskt lagspråk 1561. Studier i Frederik II:s sjö rätt*, som utkom 1994.

"Skulle jag sörja, då wore jag tokot", skaldade Lasse Lucidor på 1600-talet. Sven Benson hade inte mycket gemensamt med slarvern Lasse Lucidor (den slarvige skalden), men han var osentimental och praktisk, och just på den här punkten delade han nog skaldens inställning. Det kan knappast betraktas som tragiskt när den 92-årige trotjänaren Sven Benson fick lägga huvudet till vila efter väl förrättat värv. Sven Benson lämnar naturligtvis en lucka hos oss som stod honom nära, men till all lycka kan den fyllas hjälpligt med många uppbyggliga minnen.

Bo Ralph

Aimo Seppänen

1929–2011

Professor Aimo Seppänen avled den 23 juni 2011. Han var professor i engelska vid Göteborgs universitet åren 1985–1994 och ledamot i Kungl. Samhällets klass 7 sedan 1985.

Aimo Seppänen föddes år 1929 i Karelen som då var en del av Finland. Som en följd av kriget mot Sovjetunionen evakuerades familjen tillsammans med tusentals andra familjer då stora delar av Karelen tillföll Ryssland. Aimo Seppänen gick i skola i Toijola i Finland och studerade därefter engelsk och tysk språkvetenskap vid Helsingfors universitet och tog sin kandidatexamen där år 1955. Han studerade också vid universitetet i Kiel. 1960–1961 fortsatte han sina språkvetenskapliga studier som Fulbright-stipendiat vid Harvard Graduate School. År 1963 var han forskare vid Survey of English Usage, University College, London, som då utgjorde en viktig samlingspunkt för språkvetare med ett intresse för nya tankegångar inom modern språkvetenskap. 1965 erhöll han licentiatgraden från Helsingfors universitet och senare doktorsgraden från universitetet i Tampere där han var professor i engelsk språkvetenskap åren 1976–1980. 1980–1984 var han sedan professor i engelska vid universitetet i Umeå. År 1985 efterträdde han Alvar Ellegård som innehavare av Andrew Carnegies professur i engelska vid Göteborgs universitet. Han avgick med pension från Göteborgs universitet 1994 men var aktiv som forskare en lång tid efter pensioneringen.

Aimo Seppänen var väl insatt i moderna syntaktiska och semantiska teorier. Han intresserade sig tidigt för den amerikanske språkvetaren Noam Chomskys idéer om grammatiken som en beskrivning av vår medfödda språkliga förmåga. I den så kallade generativa grammatiken fokuseras intresset på en beskrivning av hur man bygger upp eller genererar strukturer i språket med hjälp av explicita, d.v.s. formella (syntaktiska) regler på olika språkliga nivåer. Under 1960- och 1970-talen skedde en snabb och dynamisk utveckling av den generativa språkmodellen, men perioden präglades också av kontroverser. Seppänen var en

passionerad forskare som ofta var involverad i polemik där han med auktoritet och skärpa visade på bristerna i andras analyser. Hans innovativa analyser och omvärderingar har bidragit både till lingvistisk teori och har haft stor genomslagskraft då det gäller språkbeskrivningarna i nya universitetsgrammatikor.

Aimo Seppänen var en självständig forskare som inte lätt går att placera in i ett speciellt fack. Själv ville han t.ex. inte gärna betraktas som generativ grammatiker av Chomskys modell. Han går i sina grammatiska analyser utöver den generativa modellen och föreslår analyser som också inspirerats av traditionella och strukturella språkbeskrivningsmodeller. Analyserna syftar till att inkorporera generativ teori och beskrivande grammatik och att använda teoretiska idéer som stöd för beskrivningen och vice versa, d.v.s. att använda empiriska korpusdata för att stödja eller vederlägga teorin.

Seppänen behandlar ofta kontroversiella ämnen i sin forskning. I doktorsavhandlingen *Proper names in English: A study in Semantics and Syntax* från 1974 argumenterar han t.ex. mot en rad filosofiska auktoriteter i den omdebatterade frågan om egennamn har betydelse. I en omfattande produktion har han också behandlat en mängd grammatiska problem i engelskan inom centrala områden som artikelbruk, pronomina, verbsyntax och modus. Aimo Seppänens forskning omfattar både den moderna engelskan och äldre perioder, även om hans huvudsakliga intresse nog gällde det nutida språket. På många sätt var han också en allmänlingvist som använde sina breda språkkunskaper i engelska, tyska, finska och svenska för att argumentera för sina analyser.

I det nya forskningsklimat som uppstod i samband med den generativa grammatikens genombrott kom även semantiken i centrum. Seppänen har t.ex. intresserat sig för problemet med att ett ord kan ha flera olika betydelser (polysemi). Ord som 'good' eller svenskans 'god' eller 'bra' kan t.ex. ha upp till 60–70 olika betydelser och problemet är hur de olika betydelserna ska beskrivas och förklaras på ett systematiskt och psykologiskt övertygande sätt. Analysen ska till exempel kunna förklara hur man någonsin kan lära sig orden och hur man tolkar den avsedda betydelsen vid användningstillfället på grundval av situationen.

Aimo Seppänen gav engelska institutionen en grammatisk profil. Det producerades en rad tungt vägande avhandlingar och artiklar om grammatiska problem under hans professorstid. Det var typiskt för Aimo Sep-

pänen att han engagerade doktoranderna i sin forskning och gav generöst och osjälviskt av sin tid för att diskutera grammatiska problem. Många doktorander har också tidigt i sina karriärer haft tillfälle att publicera artiklar tillsammans med honom. Det är också något han med rätta var stolt över.

Aimo Seppänen trivdes på de språkliga barriaderna men han var också en humoristisk, omtänksam och hjälpsam kollega – en finsk gentleman – som är ihågkommen med glädje.

Karin Aijmer

Gunnar Gustafson

1945–2011

Professor Gunnar Gustafson avled den 23 juli 2011. Han var professor i geologi, särskilt teknisk geologi, vid Chalmers tekniska högskola och ledamot av Kungl. Samhällets 1:a klass sedan 2001.

Carl Gunnar Gustafson föddes i Lund den 2 augusti 1945. Hans föräldrar var byggmästare Martin Gustafson och hans maka Märta, född Hedman. Fadern kom att verka som platschef vid en serie kraftverksbyggen under större delen av Gunnars uppväxt i Dalarna och Värmland. Eftersom familjen flyttade med till olika byggplatser kom anläggningsarbetenas miljö att bli betydelsefull för honom och hans intresseinriktning. Genom att han som gymnasist träffade flera Chalmersingenjörer på byggena blev han inriktad på studier inom Väg- och Vattenfacket. Efter studentexamen i Borlänge började han på Chalmers V 1965 med särskilt intresse för Mark och Vatten. Efter civilingenjörsexamen 1969 var han assistent vid institutionen för geologi i två år för att sedan under 18 år – parallellt med en anställning som hydrogeolog i konsultfirman VIAK AB – bedriva både forskning och viss forskarhandledning. Han disputerade för doktorsexamen 1978 på en avhandling om bedömning av grundvattenkapacitet i svenska grusåsar, ”Studies of the hydrogeology of subaqueous eskers”. Där introducerades ett ingenjörsmässigt sätt att utvärdera svenska grusåsars vattenförande och magasineringsegenskaper. Som konsult använde Gunnar Gustafson denna metodik i ett 30-tal kommunala grundvattentäkter.

Gunnar Gustafson fortsatte med meriterande forskning och utveckling inom hydrogeologi med konsultverksamheten som bas i ytterligare 11 år. Hans specialiteter var ”Provpumpningsanalys”, ”Brunnsteknik”, ”Flöde i sprickigt berg”, där en typisk frågeställning var: ”Hur gör jag berget tätt med hjälp av olika injekteringstekniker?” Under 1980-talet utvecklade han, via forskningsinsatser, bl.a. den dimensioneringsgång som är riktlinje än idag för hur stora filterbrunnar byggs i Sverige. Ett

standardverk (med Leif Carlsson som medförfattare) kom några år senare (1991). Det var en BFR-rapport som heter ”Provpumpning som geohydrologisk undersökningsmetodik”.

År 1989 utnämndes Gunnar Gustafson till professor i Geologi, särskilt teknisk geologi, vid Chalmers. Han var 1997–2004 dekanus vid Chalmers sektion för Väg- och vattenbyggnad. I den rollen arbetade han mycket för att vidareutveckla sektionen. Bl.a. var hans insats betydelsefull för att inrätta två centra för forskning och näringslivskontakter vid V-sektionen, nämligen CMB (Centrum för Management inom byggsektorn) och Konstruktionscentrum. Han tog även initiativ till pedagogisk utveckling. Samtidigt var han i högskolans ledningsgrupp med om att besluta om tuffa lokalbesparingar med målet att få ned lokalkostnaderna till 15 %. Som dekanus formulerade vad han såg som den stora utmaningen, nämligen ”Att finna de vetenskapliga och utbildningsmässiga vägarna för att vi ska stå starka och vara nyttiga! Vårt mål är att vara bygg- och samhällsbyggnadssektorns främsta universitet och forskningsinstitut”.

År 2002 fick Gunnar Gustafson SVR-priset, instiftat av Sveriges Väg- och Vattenbyggares Riksförbund. I motiveringen framhölls både hans insatser som dekanus och som konsult och hydrogeolog.

Merparten av Gunnar Gustafsons forskarmöda under 1990- och 2000-talet har ägnats grundvattnets uppträdande i sprickigt berg. Det har då bl.a. handlat om frågeställningar kopplade till energilagring, geotermi, till kärnavfallsring och till tätning av inläckande tunnlar. Vid den föreläsning han höll i december 2003 inför Kungl. Samhället med rubriken ”Varför läcker Hallandsåsen? Och varför är den så svår att tätas?” tog han upp aktuella problem inom detta område. Han betonade att Skånes åsar är bergryggar, horstar, som är väsentligt yngre och annorlunda än den stabila urbergsplatta vi har i resten av Sverige. Åsens berg är sprucket och vattengenomsläppligt, ibland vittrat och har delvis omvandlats till lera. Berget kring tunneln måste alltså tätas, vilket vanligtvis görs genom förinjektering med cementsuspension, vilket är mycket svårt i detta sprickrika berg med stora vattentryck. Föreläsningen var väldisponerad, pedagogisk och klar – han var en omvittnat god pedagog.

Som handledare i forskarutbildningen, med start redan som docent i början av 80-talet, var han omtyckt, pedagogisk, intresserad och framgångsrik. Han förde fram 16 doktorander till doktorsexamen.

Gunnar Gustafson, ibland kallad G2, har publicerat ett stort antal vetenskapliga publikationer och forskningsrapporter, konsultrapporter och några böcker. Ett slags vetenskapligt testamente hann han färdigställa 2009 i en bok som heter "Hydrogeologi för bergbyggare" utgiven på FORMAS förlag. Den boken håller hög internationell klass.

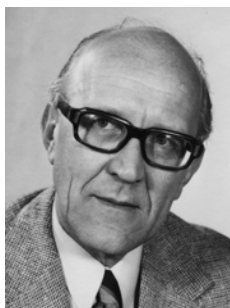
Bland externa uppdrag kan nämnas det som 'Assistant editor' för tidskriften 'Hydrogeology Journal' samt den tunga uppgiften att vara Koordinator för det internationella utvecklingsprogrammet "Äspö Task Force on Modelling of Groundwater Flow" inrättat av SKB+. I Sverige var han anlitad som hydrogeologisk expert vid uppdrag från Vattenfall, SKB, samt dåvarande Banverket och Vägverket, som senare blev Trafikverket.

Gunnars sista offentliga framträdande var som promotor vid Chalmers doktorspromotion den 7 maj 2011. Därvid promoverade han 3 hedersdoktorer och 75 teknologie doktorer och filosofie doktorer. I sin promotionsföreläsning talade han om "Hur man tätar Hallandsåsen och andra tunnlar", men även om hur viktigt det är med kommunikation yrkesgrupper emellan för att lyckas med så svåra projekt.

För att fortsätta vara en framgångsrik forskare som Gunnar Gustafson måste man bl. a. vara nyfiken, envis och ha framåtanda. Det är omvittnat att den framåtandan delvis präglades av ett mått av otålighet och rastlöshet. Men vid familjens sommarhus i Mjöbäck, i södra Västergötlands skogar, med hustrun Lena och bland sina 4 barn och 7 barnbarn kunde G2 koppla av med sina hobbies: biodling och att långsiktigt snickra ihop ett hus med egna händer. Han tyckte också mycket om att där köra sin gamla traktor som drog en vagn, på vilken han på bänkar hade placerat närmaste släkten och några hundar.

Bo Edlund och Lars O. Ericsson

Nils G. Kock

1924–2011

Professor emeritus Nils G. Kock avled den 24 augusti 2011 i en ålder av 87 år. Han var ledamot av Kungl. Samhället sedan 1984.

Nils Kock föddes i Jakobstad, Finland, 1924. Han genomgick läkarutbildning vid Helsingfors universitet och avlade där läkarexamen 1951.

Han flyttade därefter till Sverige och efter komplettering av sin läkar-examen samt randutbildning tillträdde han en underläkartjänst vid kirurgiska kliniken I, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Kock insåg tidigt betydelsen av grundvetenskaplig forskning och utbildning. Parallellt med den kliniska verksamheten påbörjade han – under professor Björn Folkows ledning vid Fysiologiska institutionen – en djurexperimentell studie rörande tunntarmens neurohumorala styrning, ett arbete som ledde fram till medicine doktorexamen 1959. Han utnämndes 1974 till professor i kirurgi, tillika överläkare vid kirurgiska kliniken II, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Gradualavhandlingen blev inledningen till hans fortsatta målinriktade forskning. Hans ihärdiga och i allt framgångsrika experimentlusta ledde till flera innovationer inom kontinensbevarande urologisk och kolorektal kirurgi. Grundidén var att omforma ett tunntarmssegment till en s.k. ”lågtrycksreservoar”. Under sin randutbildning i urologi på 1960-talet upprättade Kock ett kliniskt laboratorium för urodynamiska studier för att med elektromagnetisk teknik studera orsaken till funktionsstörningar och inkontinens hos patienter där olika tarmsegment användes som substitut för urinblåsan.

Kock specialiserade sig sedan inom gastro-intestinal kirurgi och inom denna verksamhet fick han nära kontakt med patienter som bl.a. på grund av ulcerös proktokolit fått hela tjock- och ändtarmen avlägsnad. På grund av en mer eller mindre kontinuerlig tarmtömning genom bukväggen via en s.k. ileostomi blev patienterna beroende av komplicerad bandagering och frekvent rengöring för att undvika besvärande lukt och andra olägenheter. Sammantaget utgjorde detta en stor psykosocial belastning.

I början av 1960-talet konstruerade Kock en s.k. kontinent ileostomi, som samlar tarminnehållet i en reservoar tillverkad av nedersta delen av tunntarmen och som kirurgiskt placeras på insidan bukväggen. Reservoaren kunde göras kontinent genom en ventil som förhindrar läckage av gas och tarminnehåll genom mynningen, som består av en mycket diskret öppning på buken. De flesta patienter som fått ”Kocks blåsa” är mycket nöjda med resultatet och upplever en väsentligt förbättrad livskvalitet. Reservoaren har senare utvecklats vidare. Även tillämpningar inom urologin har fått stor spridning internationellt, och Nils Kock var flitigt inbjuden till olika kirurgiska centra runt om i världen för att introducera de av honom utvecklade teknikerna för kontinensbevarande urologisk och kolorektal kirurgi.

Idag används ”Kocks blåsa” eller någon modifikation av den vid praktiskt taget alla världens centra för kolorektal kirurgi – ett väsentligt framsteg för en mycket stor grupp av patienter. Även efter sin pensionering har Nils Kock varit mycket aktiv och utvecklat nya användningsområden för sin reservoartechnik.

Det som blev Kocks kännetecken inom internationell tarmforskning var hans enträgna och långsiktiga arbete för utvecklingen av kontinensbevarande urologisk och kolorektal kirurgi. Som forskare var han ständigt sökande, med nya uppslag och idéer. Hans epokgörande bidrag har inneburit avsevärd förbättring av livskvaliteten för patienter som opereras med avlägsnande av tjocktarm och/eller urinblåsa. Utan Kocks experimentella talanger, hans envishet och entusiasm hade den kliniska utvecklingen av reservoarkirurgin inte varit möjlig. För sin banbrytande forskning och för klinisk utveckling av kontinensbevarande kirurgi fick han – utöver ett flertal internationella utmärkelser – också ta emot Söderbergiska Priset i Medicin 1988.

”Nicke”, som han kallades i kamratkretsen, var mycket uppskattad bland vänner och medarbetare för sin beredvillighet att alltid hjälpa till i såväl personliga som professionella frågor. Han lyste upp sin omgivning med sin entusiasm, sitt glada sätt och sin känsla för humor. Han var en karismatisk ledare med stort engagemang för sina medarbetare. Hans kliniskt experimentella laboratorium med forskningssköterskor, assistenter och doktorander utgjorde hörnstenen i hans vetenskapliga värld. Nils Kock blev inte enbart erkänd i den internationella kirurgiska världen, han var också ”profet i sitt eget land”. Hans bidrag till kolorektal

och urologisk kirurgi har gjort honom och svensk kirurgi kända i stora delar av världen och bidragit till att placera Göteborg på den kirurgiska världskartan.

Tore Scherstén och Leif Hultén

David Dyrssen

1922–2011

David Dyrssen, professor emeritus i analytisk kemi vid Göteborgs universitet, avled den 19 november 2011 i en ålder av 89 år. Han invaldes i Kungl. Samhället 1972 (Vetenskapsavd. 3:e kl.) och var dess ordförande 1998.

David Waldemar Dyrssen föddes den 10 juni 1922 i Tarrytown, New York State, USA, som son till överingenjören vid Bethlehem Steel, Waldemar Dyrssen och dennes amerikanska hustru Eugene, född Baker. Efter att ha blivit föräldralös vid knappt nio års ålder adopterades han 1931 av faderns kusin, militären och olympiske guldmedaljören Gustaf Dyrssen och dennes hustru Maia. David Dyrssen var gift med Margareta, dotter till fysikprofessorn Gustaf Ising och dennes hustru Aina, född Schoug. De fick fem barn, barnbarn och barnbarnsbarn. År 2011 firade de krondiamantbröllop.

Efter sin skoltid vid Beskowska skolan i Stockholm följt av studentexamen i Visby 1941 studerade David Dyrssen matematik, fysik och kemi vid Stockholms högskola. År 1948 anställdes han vid dåvarande Försvarets Forskningsanstalt, FOA. Det var ett fåtal år efter att atombombarna fällts över Japan och detta präglade självklart forskningsinriktningen. Det fanns inte heller något definitivt beslut om Sverige skulle utveckla egna kärnvapen eller inte. Trots att verksamheten vid FOA av naturliga skäl var omgiven av sträng sekretess tillät ledningen att vissa resultat fick publiceras i öppna vetenskapliga tidskrifter. Sålunda kunde David Dyrssen disputerat 1956 vid Stockholms universitet på avhandlingen "Investigations on Chelating Agents for the Extraction of Lanthanide and Actinide Elements" och blev därmed en av pionjerna inom vätskeextraktionskemi.

När David Dyrssen, den förste professorn i analytisk kemi i Sverige, kom till Göteborgs universitet 1963 fortsatte han sina studier av vätskeextraktion, nu med en inriktning mot organiska färgreagens med analytiska tillämpningar. Han anammade mycket tidigt de framväxande "datamaskinernas" möjligheter som stöd till analytiska jämviktsberäkningar

i flerkomponentsystem och publicerade 1968 monografin ”Computer Calculations of Ionic Equilibria and Titration Procedures” utgiven av John Wiley & Sons.

Redan efter ett fåtal år i Göteborg väcktes David Dyrssens intresse för havens kemi. Hans tidigare mentor professor Lars-Gunnar Sillén vid Kungliga tekniska högskolan hade tillbringat ett sabbatsår vid Scripps Institution of Oceanography i Kalifornien. Där hade han kommit i kontakt med frågeställningar om oceanernas kemiska sammansättning och hur den uppkommit. Det blev ett samförstånd mellan Lars-Gunnar Sillén och David Dyrssen att den förstnämnde skulle göra de teoretiska beräkningarna och gruppen i Göteborg de praktiska laboratorieexperimenten och fältstudierna. Genom Silléns alltför tidiga bortgång kunde samarbetet ej fullt ut genomföras.

De frågor som först fängslade David Dyrssen var havens pH och det med detta värde sammanhängande karbonatsystemet, d.v.s. den lösta koldioxidens jämvikt med karbonat och vätekarbonat. Detta var långt innan koldioxidens inverkan på jordens temperatur nått allmän uppmärksamhet. Under hans ledning utvecklades en alternativ pH-skala samt en ny datoriserad titrermetod för att bestämma de olika karbonatspecierna. Parallellt med detta utvecklades metoder för att med hög precision bestämma havens kemiska huvudkomponenter såsom klorid, sulfat, kalcium och magnesium.

David Dyrssen insåg tidigt att om de nyutvecklade teorierna och analysmetoderna skulle accepteras internationellt måste han visa att de fungerade vid fältarbete. Detta påbörjades i mycket blygsam skala genom en endags expedition till Vinga Sand med forskningsfartyget Sagitta. Den korta publikation som var resultatet blev emellertid mycket uppmärksammasad och var startpunkten för David Dyrssens karriär som marin kemist. Han deltog därefter i betydligt mer omfattande expeditioner bl.a. i två fyramånadersperioder på Stilla havet respektive Indiska Oceanen ombord på ryska forskningsfartyg och en till Persiska viken samt en till Röda Havet på amerikanska fartyg. Han var ansvarig för det kemiska programmet vid den svenska expeditionen Ymer 80 till de arktiska vatten runt Svalbard. Det var början till de arktiska och antarktiska undersökningar som sysselsatte honom och flera av hans medarbetare under många år och fram till nutid.

David Dyrssen organiserade flera internationella symposier och kon-

ferenser. År 1966 ledde han i Göteborg tillsammans med Jan Rydberg och Lars-Gunnar Sillén den första internationella konferensen i vätskeextraktionskemi (International Solvent Extraction Conference ISEC), en konferens som sedan dess upprepas var tredje år världen över. År 1971 anordnade han Nobelsymposiet "The Changing Chemistry of the Oceans". Genom generöst ekonomiskt bistånd från Nobelstiftelsen kunde världsledande marina forskare inte bara inom kemi utan även i biologi, geovetenskap, oceanografi och atmosfärvetenskap inbjudas. Det var unikt att så många framstående forskare från alla marina discipliner samlats på en och samma plats för informella diskussioner och åsiktsutbyte. Konferensen på Aspenäsgården i Lerum omnämndes länge i marina kretsar. Sammandrag av föreläsningarna och diskussionerna publicerades av Almqvist & Wiksell. Han organiserade 1977 EUCHEM-konferensen "Electrode Measurements in Natural Waters".

David Dyrssen blev också ledamot av Ingenjörsvetenskapsakademien 1976 och hade många förtroendeuppdrag i bl.a. Svenska Kemistsamfundet. Han var grundare av svenska havsforskningsföreningen och dess ordförande under flera år. Han var ledamot av International Union for Pure and Applied Chemistry's kommitté för analytisk nomenklatur och var flitigt utnyttjad som granskare av vetenskapliga artiklar. Han var ledamot av flera vetenskapliga redaktioner för internationella tidskrifter.

Den akademiska grundutbildningen engagerade David Dyrssen starkt. Hans föreläsningar präglades av förmågan att entusiasmera studenterna för ämnet. Detta medförde att många examensarbetare sökte sig till hans institution och utgjorde därmed en god grund för rekrytering av doktorander. Vid tentamina fick studenterna medföra så många hjälpmedel de överhuvudtaget orkade bära. Det hjälpte emellertid föga eftersom frågorna var inriktade mot förståelse och inte mot upprepande av formler och ekvationer i läroboken. Dessa skulle ju ändå glömmas på några dagar.

David Dyrssen hade ett brinnande intresse för kemiämnet i hela dess bredd. Även under de många åren som pensionär deltog han aktivt med frågor vid institutionens föreläsningar, seminarier och disputationer. Hans starka intresse och hans stora arbetskapacitet ledde till att han blev en internationellt välkänd och uppskattad vetenskapsman.

David Dyrssen var en utåtriktad och positiv person med stort sinne för humor och lek. Han utövade sitt akademiska ledarskap genom stöd

och uppmuntran till sina medarbetare samt genom att ge dessa en stor frihet att själva finna sina vägar vilket i sin tur ledde till ytterligare ansträngningar. Han fick alla sina medarbetare att känna att de i honom hade en personlig vän. Han hade den bästa ledaregenskap en akademisk chef kan ha nämligen den att han fick sina medarbetare att växa. Detta visas inte minst av att åtta av hans elever blev professorer och många andra fick ledande befattningar i samhället.

Daniel Jagner och Jan Rydberg